

Kako zakonski urediti obiteljske odnose?

Hela Ujević-Buljeta

Ministarstvo rada i socijalne skrbi

Stručni članak

UDK 347.6

Primljeno: svibanj 1995.

Ministarstvo rada i socijalne skrbi pripremlilo je Nacrt prijedloga zakona o obiteljskim odnosima koji će uskoro ići na raspravu u Sabor Republike Hrvatske. Autorica u ovom prilogu komentira temeljne odredbe Nacrta zakona, a posebnu pažnju posvećuje inovacijama koje on predviđa.

Značajna novina u Nacrtu jeste u tome da se građanima pruža mogućnost izbora između građanskog i vjerskog oblika sklapanja braka.

Kada je riječ o izvanbračnoj djeci, u Nacrtu su nove odredbe kojima je cilj utvrđivanje očinstva u što većem broju slučajeva, ali i materinstva napuštene djece.

Položaj djeteta u obitelji u Nacrtu je uređen tako da je stavljen akcenat na prava i zaštitu djeteta.

Važna novina u Nacrtu tiče se imovine stečene u braku koja se smatra suvlasništvom bračnih drugova u jednakim dijelovima.

Autorica na kraju upozorava na veliku ulogu koju će imati organi koji će primjenjivati Zakon te sami građani Republike Hrvatske na koje se on odnosi.

Obiteljski su odnosi u Republici Hrvatskoj uređeni Zakonom o braku i porodičnim odnosima donesenim 23. veljače 1978. godine.

U rujnu 1989. donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o braku i porodičnim odnosima kojim su dopunjeni neki instituti zakonskog teksta. Nakon korjenitih društvenih i političkih promjena slijedi preinaka pravnog sustava i zamjena (sadržajna i terminološka) svih zakona koji su još na snazi, a doneseni su prije 1990. godine, što se, dakako, odnosi i na obiteljsko zakonodavstvo. Stoga je Ministarstvo rada i socijalne skrbi imenovalo radnu skupinu za izradu Nacrta prijedloga zakona o obiteljskim odnosima koji je upućen Vladi Republike Hrvatske radi postupka njegova donošenja.

Temelj za donošenje Zakona o obiteljskim odnosima je Ustav Republike Hrvatske, a posebice odredbe o osobitoj skrbi Republike za obitelj (članak 61. stavak 1.); o zakonskom uređenju braka i odnosa u braku (članak 61. stavak 2.); o dužnosti roditelja da odgajaju,

uzdržavaju i školuju svoju djecu i o njihovom pravu i slobodi da samostalno odlučuju o odgoju svoje djece (članak 63. stavak 1.); o odgovornosti roditelja da djetetu osiguraju pravo na potpun i skladan razvoj (članak 63. stavak 2.); o pravu tjelesno i duševno oštećenog djeteta na osobitu njegu i skrb (članak 63. stavak 3.); o dužnosti odrasle djece da se brinu za stare i nemoćne roditelje (članak 63. stavak 4.); o osobitoj skrbi Republike za djecu bez roditelja i djecu o kojima se roditelji valjano ne brinu (članak 63. stavak 5.).

I. UVOD

Život i odnosi u obitelji od najveće su važnosti za svakog pojedinca. U obitelji se rađaju i podižu djeca. To je sredina u kojoj se djeca osposobljavaju za samostalan život i osnivanje nove obitelji. Obitelj je prva pozvana da se brine o svojim nemoćnim i starijim članovima.

Obiteljski se odnosi uspostavljaju između pojedinaca koje međusobno povezuje brak, krvno ili tazbinsko srodstvo ili neka druga

životna okolnost, odnosno pravna činjenica (izvanbračna zajednica žene i muškarca, posvojenje, starateljstvo).

U obitelji postoje mnogi snažni interesi i pozitivne emocije koje usmjeravaju njene članove na velika ulaganja i odricanja, uzajamnu pomoć, podršku, požrtvornost i razumijevanje. Ali, u obitelji se stvaraju i negativne emocije i sukobi. Neodgovorna i sebična ponašanja imaju naročito negativne i razorne posljedice na sve članove, posebice djecu i slabe i nemoćne.

Kako je obitelj temelj svakoj društvenoj povezanosti i društvenom napretku, nameće se potreba uređenja obiteljskih odnosa.

Obiteljski su odnosi u Republici Hrvatskoj uređeni Zakonom o braku i porodičnim odnosima, donesenim 23. veljače 1978., a s primjenom od 1. siječnja 1979. godine. U rujnu 1989. donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o braku i porodičnim odnosima kojim su mijenjani i dopunjeni neki instituti zakonskog teksta, a posebice posvojenje i odredbe koje se odnose na uzdržavanje djece. Radi niza izmjena i dopuna napravljen je pročišćeni tekst Zakona o braku i porodičnim odnosima koji je objavljen u *Narodnim novinama*, broj 51/89.

Neka određenja Zakona pobliže su uređena podzakonskim aktima.

Nakon korjenitih društveno-političkih promjena, Ministarstvo rada i socijalne skrbi pristupilo je izradi novog zakonskog teksta kojim se uređuju obiteljski odnosi u sklopu preinaka cjelovitog pravnog sustava.

Osobit poticaj bilo je i opredjeljenje javnosti da se kao fakultativni oblik zaključenja braka predvidi i crkveni brak.

Također valja napomenuti da su prilikom donošenja Zakona o braku i porodičnim odnosima (1978) i izmjena i dopuna toga zakona (1989) data rješenja iz materije odnosa roditelja i djece bila vrlo moderna i kvalitetnija od rješenja većine europskih zemalja. Međutim, 10. studenog 1989. Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Konvenciju o

pravima djeteta, čija određenja predstavljaju bitan zaokret u ovom području i to od prava i dužnosti roditelja - na izvorno pravo djeteta - na posebnu skrb i pomoć, rast u krugu obitelji i ozračju sreće, ljubavi i razumijevanju, te zajedničku odgovornost roditelja za odgoj i razvoj djeteta.

Za izradu Prijedloga novog zakonskog teksta imenovana je radna skupina sastavljena od eminentnih znanstvenika i praktičara u ovom području.

Kao i u važećem Zakonu o braku i porodičnim odnosima, predloženim zakonskim tekstom uređen je brak i odnosi u braku, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, obveze i način određivanja uzdržavanja među članovima obitelji, obiteljski imovinski odnosi, te posebni postupci nadležnih tijela u obiteljskim stvarima.

Iako su, dakle, Prijedlogom zakona o obiteljskim odnosima primarno uređeni odnosi u obitelji, nizom se odredbi, za slučaj potrebe, osigurava i društvena skrb za obitelj, odnosno njene članove, i to posebice za djecu i odrasle, stare, bolesne i nemoćne članove.

Pri tome valja razlikovati odredbe koje se odnose na društvene intervencije kojima se pomaže članovima obitelji u sređivanju njihovih međusobnih odnosa i osvještavanju obveza u slučaju odvojenog života, od odredbi kojima se u slučaju da članovi obitelji nisu sposobni ili su izbjegli ili ne žele valjano obnašati svoje dužnosti, osigurava neposredna društvena skrb za djecu i druge bolesne i nemoćne članove obitelji.

Pri uređivanju pojedinog obiteljskog pravnog odnosa i intervencije društva u te odnose, radna skupina zadržala je dosadašnja pravna određenja, koja su se pokazala odgovarajućim i djelotvornim. Ujedno su predložena i brojna nova pravna rješenja, uvjetovana promjenama u pristupu obitelji, kako u svijetu tako i u nas.

Osnovni nositelji društvenih intervencija i rješavanja spora u obiteljskim stvarima su centri za socijalnu skrb i sudovi.

II. PRIKAZ ZNAČAJNIJIH NOVINA U PREDLOŽENOM ZAKONSKOM TEKSTU

1. Odredbe koje se odnose na brak i odnose u braku

Zakonsko određivanje braka kao zakonom uređene zajednice žene i muškarca gotovo je istovjetno definirano kao i u važećem zakonu.

Međutim, značajna novina je da se građanima pruža izbor između građanskog i vjerskog oblika sklapanja braka. Naime, čin sklapanja braka s građansko-pravnim učinkom država delegira i prepušta vjerskim zajednicama koje za to ovlasti Sabor Republike Hrvatske.

Zakonski prijedlog nudi i drugo rješenje, a to je obvezatan građanski oblik sklapanja braka i to pred matičarem, a ne kao ranije pred odbornikom skupštine općine ili saborskim zastupnikom.

U oba ponuđena rješenja matičar je, u ime države, ovlašten utvrditi jesu li ispunjene pretpostavke za sklapanje braka.

Promjena u sklapanju braka odnosi se i na pristanak nevjeste i ženika koji više ne mora biti pismen, nego samo usmen.

Obveza je prestavnika ovlaštene vjerske zajednice dostaviti matičaru ispravu s potvrdom o sklopljenom braku. Na temelju ove isprave matičar bračnim drugovima izdaje izvadak iz matice vjenčanih.

U novom uređenju pretpostavki za sklapanje braka zadržane su pretpostavke za postojanje braka, nešto su sužene pretpostavke za valjanost braka, a bračne zabrane izostavljene su kao nepotrebne.

Pretpostavke za postojanje braka prilagođene su ponuđenom rješenju da se brak može sklopiti pred ovlaštenom vjerskom zajednicom, radi čega se predviđa kao dovoljan usmeni pristanak za sklapanje braka.

Pravo na tužbu za utvrđivanje postoji li brak ili ne, dato je svakoj osobi koja ima pravni interes i centru za socijalnu skrb.

U odnosu na pretpostavke za valjanost braka značajno je novo određenje da brak može sklopiti samo osoba koja je navršila osamnaest godina života.

Iako je i do sada kao osnovno pravilo bilo određeno da brak mogu sklopiti osobe koje su navršile osamnaest godina, ipak je sud iz opravdanih razloga mogao dopustiti zaključivanje braka osoba između šesnaest i osamnaest godina života, ako je ona duševno i tjelesno zrela za brak. Ovom su se mogućnošću posljednjih nekoliko godina koristile samo djevojke, a kao opravdan razlog navodile su najčešće trudnoću. Sudovi su gotovo uvijek na zahtjev ovih maloljetnica davali dopuštenje za prijevremeno sklapanje braka, čak i kada je centar za socijalni rad dao mišljenje da djevojka nije duševno zrela za preuzimanje obveza koje bračni život donosi. Brakovi ovih osoba pokazali su se vrlo nestabilni. Nije rijedak slučaj da se još za vrijeme maloljetnosti ili s dvadeset i nešto godina kad već imaju dvoje ili više djece, te osobe razvedu. Nakon toga često sklapaju novi brak. Ako su prvi brak sklopile i u Katoličkoj crkvi, to više nisu mogle učiniti u novoj, trajnoj zajednici. Ako su uvjereni i praktične vjernice, što s obzirom da se najčešće radi o seoskoj populaciji nije rijetkost, dolazi do niza teškoća vezanih uz njihovu savjest, odgoj djece u vjerskom duhu, kao i odnosu novog muža i njegove obitelji prema takvoj zajednici.

Stoga smo mišljenja da je takve brakove bolje spriječiti. Ovo će pravno rješenje vjerojatno imati za posljedicu nešto veći broj izvanbračne djece. Kako su prava bračne i izvanbračne djece izjednačena, ovu činjenicu ocjenjujemo manje štetnom od brzopletih sklapanja maloljetničkih brakova. Međutim, otvoreni smo i za drugačija stajališta.

Iz važećeg je zakona zadržana pretpostavka koja se odnosi na raniji brak jednog od bračnih drugova.

U samom zakonskom tekstu zadržano je pravilo da brak ne može sklopiti osoba nesposobna za rasuđivanje, odnosno osoba potpuno lišena poslovne sposobnosti. Novina je da sud može u izvanparničnom postupku, uz prethodno pribavljeno mišljenje centra za socijalni rad, ovim osobama dozvoliti sklapanje braka, ako se utvrdi da su one sposobne shvatiti zna-

čenje braka i obveza koje iz njega proizlaze, a brak je očito u njihovom interesu. Naime, nije rijedak slučaj da te osobe žive u izvanbračnoj zajednici i usprkos svojem duševnom stanju valjano obavljaju domaćinske i druge poslove vezane uz obiteljski život, rađaju i uz pomoć drugih članova obitelji podižu djecu, a ne mogu ostvariti neka prava vezana za bračni status.

Sužen je krug krvnih srodnika kojima je zabranjeno sklopiti brak, a kao bračna je smetnja uveden odnos posvojitelja i posvojenika, bez obzira na vrstu posvojenja.

U odnosu na važeći zakon izostavljene su pretpostavke za valjanost braka (tazbinsko srodstvo, prinuda i zabluda), budući da nisu primjerene suvremenom pravu.

Iz ranijih zakonskih rješenja zadržane su sve osnove prestanka braka: smrt bračnog druga, proglašenje nestalog bračnog druga umrlim, poništaj i razvod braka.

Promjene koje se odnose na odredbe o poništenju braka učinjene su u skladu s promjenama pretpostavki za valjanost braka.

Napušteno je imenovanje uzroka za razvod braka, jer se to više ne susreće u poredbenim zakonodavstvima. Razvod braka omogućuje se zbog lošeg stanja u međusobnim odnosima između bračnih drugova, pa je dovoljno utvrditi da je došlo do teške i trajne poremećenosti bračnih odnosa.

Veća je pozornost posvećena postupku posredovanja (sada postupak radi pokušaja mirenja), tako da je taj postupak obvezatan za sve bračne drugove koji imaju zajedničku maloljetnu vlastitu ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom se ostvaruje roditeljska skrb nakon punoljetnosti. Predloženo je da ovaj postupak može trajati najdulje šest mjeseci, što je dosad bilo ograničeno na tri mjeseca. Naime, praksa je pokazala da bi za određen broj, posebno mlađih bračnih drugova, bila svrsishodna mogućnost suradnje sa stručnim timom u trajanju duljem od tri mjeseca, kako bi se spriječili njihovi brzopleti i nepromišljeni razvodi brakova.

2. Odredbe o odnosima roditelja i djece

Odnos roditelja i djece prirodno nastaje rođenjem djeteta, ali nastanak tog odnosa odavno podliježe pravnom uređenju.

Iako podrijetlo djeteta od majke u pravilu nije prijeporno, Prijedlogom zakona određeno je da je majka djeteta žena koja ga je rodila, čime su riješene dileme oko podrijetla djeteta začetog jajnom stanicom druge žene.

Za djecu rođenu u braku ili u roku tristo dana od prestanka braka, zadržano je pravilo po kojem se ocem smatra muž majke.

U predloženom zakonskom tekstu zadržano je utvrđivanje očinstva djeteta rođenog izvan braka priznanjem. Novina je da se priznanjem može utvrditi i materinstvo (primjerice ostavljenog djeteta).

Za priznanje očinstva odnosno materinstva propisuje se kvalificirana forma (neopoziva osobna izjava priznavatelja pred nadležnim tijelom i suglasnost majke odnosno djeteta, a za priznanje materinstva i suglasnost centra za socijalnu skrb).

Uzimajući u obzir određenje Konvencije o pravima djeteta da dijete, ukoliko je to moguće, ima pravo znati podrijetlo od oba roditelja, predloženim zakonskim tekstom ugrađene su novine kojima je cilj da se što većem broju izvanbračne djece očinstvo utvrdi priznanjem. Naime, u slučaju upisa djeteta u maticu rođenih bez podataka o ocu, matičar je o tome dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb. Centar za socijalnu skrb će u roku od tri deset dana pozvati majku da izjavi koga smatra ocem djeteta. Pri tome će majku upozoriti da je, radi dobrobiti djeteta, dužna imenovati osobu koju smatra ocem, osim ako postoje naročito opravdani razlozi da to ne učini. Kada primi izjavu majke, centar za socijalnu skrb će imenovanu osobu pozvati i predočiti joj tvrdnju majke o njegovom očinstvu, te je upoznati sa zakonskim odredbama o utvrđivanju očinstva. Ako pozvani tom prilikom prizna očinstvo, centar za socijalnu skrb dostavit će matičaru primjerak zapisnika o priznanju očinstva. U suprotnom će slučaju majku

upoznati s mogućnostima utvrđivanja očinstva sudskim putem ili će podići optužbu za utvrđivanje očinstva.

Kad podrijetlo djeteta nije utvrđeno zakonskom presumpcijom, odnosno priznanjem materinstva odnosno očinstva, preostaje mogućnost da se materinstvo odnosno očinstvo utvrdi sudskom presudom. U odnosu na taj postupak predloženim zakonskim tekstom nisu predviđene značajne novine.

Prijedlogom Zakona o obiteljskim odnosima učinjene su značajne promjene na području roditeljske skrbi.

Obiteljskopравни položaj djeteta uređen je i na način da je stavljen naglasak na prava djeteta. Sustav djetetovih prava, osim sadržajnih promjena u odnosima roditelja i djeteta, podrazumijeva i nove pravne institute (primjerice odgovornost roditelja) i nove pravne standarde (interes - dobrobit djeteta). Ponuđenim pravnim rješenjima uvažena su suvremena kretanja koja su odraz potrebe za drukčijom, kvalitetnijom i primjerenijom zaštitom djece općenito, pa i u odnosima s njihovim vlastitim roditeljima.

Najznačajnija djetetova prava su: pravo na skrb o zdravlju i životu, pravo na skrb i odgoj u obitelji, pravo življenja s roditeljima, pravo na izbor škole i zanimanja, pravo da se sa šesnaest godina izjasni o nacionalnoj pripadnosti i o izboru vjere.

Roditelji su, prije svih, pozvani i odgovorni omogućiti djetetu ostvarivanje njegovih prava.

Roditelji u pravilu, iako ne bez teškoća, savjesno i sporazumno, s mnogo ljubavi i odgovornosti, obnašaju svoju roditeljsku ulogu i štite djetetova prava, te ova nova zakonska rješenja neće imati značajan utjecaj na odnose većine roditelja i njihove djece.

Međutim, slijedom načela Konvencije o pravima djeteta da su oba roditelja zajednički odgovorna za odgoj i razvoj djeteta, prema predloženom zakonskom tekstu, roditelji moraju ravnopravno, zajednički i sporazumno skrbiti o djetetu i u slučaju da žive odvojeno (izvanbračna djeca, djeca čiji su se roditelj raz-

veli ili žive odvojeno iako su formalno u braku). Prema novom prijedlogu nadležni organ (centar za socijalnu skrb ili sud) donijet će odluku o smještaju djeteta, ali će istovremeno sve druge odluke značajne za odgoj i podizanje djeteta i nadalje donositi roditelji zajednički i sporazumno.

Radi se o zakonskom rješenju koje će tražiti bitne promjene u ponašanju određenog broja roditelja koji žive odvojeno, ali i posebne stručne napore djelatnika centara za socijalnu skrb usmjerenu na promjenu stavova i ponašanja tih roditelja.

Samo u određenim slučajevima centar za socijalnu skrb ili sud može odlučiti da se o djetetu skrbi samo jedan od roditelja. Radi se o novom zakonskom rješenju koje će zahtijevati vrlo značajne promjene ponašanja roditelja koji žive odvojeno.

Prijedlogom Zakona o obiteljskim odnosima zadržane su intervencije centra za socijalnu skrb odnosno suda koje imaju za cilj zaštitu osobnih interesa djeteta (upozorenje roditelja na pogreške i propuste u skrbi i odgoju djeteta, nadzor nad ostvarivanjem roditeljske skrbi, ograničenje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb i drugo). Pri tome su detaljnije razrađene pretpostavke za izricanje ovih mjera, kao i trajanje i način njihove provedbe.

3. Odredbe o posvojenju

Odredbe o posvojenju sadrže sva ona prava rješenja koja su se kao potpuno zadovoljavajuća mogla preuzeti iz važećeg Zakona o braku i porodičnim odnosima.

Posvojenje je poseban oblik obiteljskopravnog zbrinjavanja djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Primjenjuje se samo ako je u interesu djeteta. Posvojenje djeteta zasniva se sa srodničkim ili roditeljskim učinkom. Posvojenjem dijete stječe pravo na roditeljsku skrb svojih posvojitelja.

Novina je Prijedloga zakona da dijete ima pravo znati da je posvojeno, a to su mu dužni reći posvojitelji najkasnije do njegove sedme godine života.

Kako su iskustva i provedena istraživanja pokazala da je u najboljem interesu djeteta što se ranije sazna za činjenicu posvojenja, posljednjih desetak godina upućivalo se posvojitelja da djetetu prije polaska u školu kažu potpunu istinu. Međutim, praksa je pokazala da određeni broj posvojitelja to nije činio.

Za očekivati je da će spomenuto zakonsko određivanje doprinijeti promjeni ponašanja budućih posvojitelja u odnosu na ovo pitanje.

Zadržano je rješenje da posvojiti može osoba u životnoj dobi od dvadeset jedne do trideset pet godina života, starija od posvojenika najmanje osamnaest godina. Ako za to postoje posebno opravdani razlozi, posvojitelj može biti i osoba u životnoj dobi od trideset pet do pedeset pet godina života.

Novina je da dobna razlika između posvojitelja i djeteta koje se posvaja ne smije biti veća od četrdeset godina. Kako to ranijim zakonom nije bilo propisano, većina posvojitelja starijih od trideset pet godina željeli su posvojiti male bebe, a stariju djecu nisu željeli posvojiti iako tu svoju želju nisu mogli ostvariti. To se u praksi nije pokazalo dobrim, pa se, u cilju povećanja broja posvojenja starije djece, ponudilo novo zakonsko rješenje.

4. Institut skrbništva

U odnosu na institut skrbništva nad djecom bez roditelja ili o kojima roditelji ne skrbe nije se ukazala potreba za promjenama osnovnih postavki i pravnih rješenja koja su prihvaćena i provjerena u praksi centara za socijalni rad. Značajne novine predloženi zakonski tekst predviđa u odnosu na skrbništvo punoljetnih osoba koje se zbog duševne bolesti, oštećenosti u duševnom razvoju, alkoholizma, narkomanije ili drugih uzroka nisu sposobni brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima.

Zakon o braku i porodičnim odnosima predviđa mogućnost da sud neku osobu potpuno ili djelomično liši poslovne sposobnosti. Ovakvo, samo dvojako, pravno rješenje nije zadovoljavajuće jer ograničava pravo tih osoba

na samoodređenje. Naime, kod osoba djelomično lišenih poslovne sposobnosti postoji velika raznolikost očuvanih sposobnosti koju ovaj pravni institut dovoljno ne uvažava.

Stoga se predloženim zakonskim tekstom predviđa da će sud odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti odrediti mjere i poslove koje osoba nije sposobna samostalno poduzimati, primjerice otuđiti ili opteretiti imovinu, donositi odluku o zapošljavanju, raspolaganju plaćom, davati izjave koje se tiču osobnog stanja i drugo.

Ostale mjere i poslove koji nisu navedeni sudskom odlukom, osoba djelomično lišena poslovne sposobnosti može samostalno poduzimati.

Prema važećem zakonu za produženje roditeljskog prava nadležan je sud, koji ovu odluku donosi u izvanparničnom postupku. Pokretanje sudskog postupka mogu predložiti roditelji ili organ starateljstva, a to mogu učiniti samo prije nastupanja punoljetnosti djeteta. Ako to nije učinjeno na vrijeme roditeljsko pravo prestaje ex lege kada dijete navršiti 18 godina života. U tom slučaju kao mogućnost ostaje da se sada već odrasla, duševno bolesna ili duševno zaostala osoba, liši poslovne sposobnosti. Ukoliko roditelj daje garancije da će se valjano brinuti o svom odraslom djetetu, koje je lišeno poslovne sposobnosti, on će se imenovati starateljem.

Tijekom proteklog razdoblja i roditelji i organi starateljstva u većem su broju slučajeva propustili na vrijeme pokrenuti postupak za produženje roditeljskog prava. S druge strane roditelji s položajem staratelja nisu bili zadovoljni, tim više što se kao staratelj može imenovati samo jedan roditelj. Uvažavajući nezadovoljstvo roditelja, kao i činjenicu da se nakon smrti roditelja za osobe za koje je bilo produženo roditeljsko pravo treba pokrenuti postupak za lišenje poslovne sposobnosti. Nacrtom prijedloga zakona o obiteljskim odnosima ponuđeno je novo rješenje. Prema ponuđenom zakonskom rješenju svaka punoljetna

osoba koja se zbog duševne bolesti ili omećenosti u duševnom razvoju nije sposobna brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima, djelomično će se ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti. Odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti sud će odrediti mjere i poslove koje ta osoba nije sposobna samostalno poduzimati, primjerice raspolagati vlastitom imovinom, odlučivati o zapošljavanju, davati izjave o svom osobnom stanju itd. Takvu se osobu u pravilu stavlja pod skrbništvo i imenuje joj se skrbnik. Međutim, ako osoba lišena poslovne sposobnosti ima roditelje koji pristanu i voljni su skrbiti o punoljetnom djetetu, ta se osoba neće staviti pod skrbništvo, nego će centar za socijalnu skrb odlučiti o ostvarivanju roditeljske skrbi nakon punoljetnosti. U tom će se slučaju na odnose između osobe lišene poslovne sposobnosti i njenih roditelja primjenjivati odredbe o roditeljskoj skrbi nad maloljetnim osobama.

5. Odredbe o uzdržavanju

Predloženim zakonskim tekstom nisu bitno izmijenjene odredbe o uzdržavanju. Nešto je sužen krug srodnika obveznih za uzdržavanje. Tako punoljetna braća i sestre nisu više dužni uzdržavati maloljetnu sestru ili brata, a obveza djeda i bake da uzdržavaju unuča može se utvrditi samo ako je izostalo uzdržavanje djeteta od roditelja po tom djedu i baki.

6. Odredbe koje se odnose na obiteljske imovinske odnose

Uređenje imovinskih odnosa bračnih drugova temelji se na novim načelima glede imovine koju bračni drugovi zajednički stječu radom tijekom trajanja bračne zajednice.

Naziv imovine bračnih drugova koju stječu zajedno, kao i novi sadržaj ovog pravnog pojma - bračna stečevina - odgovara suvremenim, kako zapadnoeuropskim zakonskim rješenjima, tako i potrebama promijenjenog gospodarskog sustava Republike Hrvatske.

Bračna stečevina je imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe od te imovine. Novina je Prijedloga zakona što se navedena imovina smatra suvlasništvom bračnih drugova u jednakim dijelovima. Sudska je praksa dosadašnjeg režima uređenja bračnoimovinskih odnosa, posebice u slučaju diobe u stjecanju te imovine, pokazala nedostatke dosadašnjeg rješenja koje je dovodilo do dugotrajnih sudskih postupaka, štetnih za bračne drugove, pa čak i za njihovu djecu.

Bračni drugovi koji žele da njihovi imovinski odnosi budu drukčije regulirani, mogu posebnim ugovorom (prije sklapanja braka ili tijekom braka) urediti svoje imovinske odnose na način koji oni smatraju odgovarajućim.

Novine u uređenju vlastite imovine su dva nova zakonska rješenja - dobitak od igre na sreću i autorska prava. Glede imovine odnosno dobitka od igre na sreću Prijedlog zakona određuje da je dobitak od igara na sreću vlastita imovina bračnog druga koji je dobio na toj igri, ako drugi bračni drug ne dokaže da je ulog posljedica sporazuma bračnih drugova o ulaganju u igru.

Na imovinske odnose izvanbračnih drugova primjenjuju se odgovarajuće odredbe koje uređuju imovinske odnose bračnih drugova, ali samo onda ako niti jedan partner nije istovremeno u braku.

Odredbe o imovinskim odnosima roditelja i djece ostale su nepromijenjene. Roditelj upravlja imovinom svog maloljetnog djeteta, ali imovinu djeteta može otuđiti ili opteretiti samo uz odobrenje centra za socijalnu skrb.

III. UMJESTO ZAKLJUČKA

Uvid u sadržaj Prijedloga zakona o obiteljskim odnosima, te ukazivanje na neke od značajnijih novina svakako nije dovoljno za cjelovitu predodžbu o značajkama pristupa i načina novog uređenja obiteljsko-pravnih odnosa. Naime u ovom informativnom osvrtu nije, dakako, moglo biti prostora za sva razmatranja koja se u studioznim analizama zakonskog teksta mogu iznijeti.

Međutim svi mi kao građani Republike Hrvatske i članovi obitelji moramo biti posebice zainteresirani kako će obiteljskopравни odnosi za nas i obitelji naše djece biti uređeni, te stoga i dati doprinos za što valjanija rješenja.

U smislu narečenog, najveća su očekivanja Radne skupine koja je izradila predloženi zakonski tekst spram primjenjivača sada važećeg Zakona o braku i porodičnim odnosima (sud, organ starateljstva, matičar).

Oni su prvi pozvani da na osnovi svog dugogodišnjeg stručnog i radnog iskustva ocijene da li su predložena rješenja u svakom pojedinom segmentu predvidjela ono što je u ovom

času najbolje za uređenje naših obiteljskopравниh odnosa.

Međutim, kvaliteti zakonskih rješenja može pridonijeti i obiteljsko iskustvo svakog građanina, odnosno njegove spoznaje o obiteljskim odnosima njegove rodbine i prijatelja.

Stoga bi svaki stručni radnik i građanin trebao pomno pročitati Prijedlog zakona o obiteljskim odnosima i Radnoj skupini dostaviti svoje prijedloge za poboljšanje zakonskog teksta. Radna skupina će prijedloge razmotriti i, ako ih ocijeni opravdanim, ugraditi u zakonski tekst.

Summary

HOW TO LEGISLATE FAMILY RELATIONS?

Hela Ujević - Buljeta

The Ministry of Labour and Social Welfare drafted the Bill on Family Relations that will soon be under debate in the Parliament of the Republic of Croatia. The author of the paper comments on the basic provisions of the Bill and gives particular attention to its innovations.

One of these innovations is the fact that it gives the citizens an opportunity to choose between the civil and religious form of contracting marriage.

With regard to extramarital children, there are new provisions for determining the fatherhood in as many cases as possible but also the motherhood of abandoned children.

The position of children in the family is regulated in such a way as to highlight the rights and the protection of the child.

Another innovation in the Bill regards the property acquired in marriage, considered as co-ownership of the spouses in equal shares.

The author points out the important role that the law applying bodies and the citizens of the Republic of Croatia, who it concerns, will have in its implementation.